

KRÁNICZ JUDIT*:~

ZALAEGRSZEG ÉS TESTVÉRVÁROSAI

ZALAEGRSZEG AND ITS SISTER CITIES

ABSRTACT

During the past centuries many great philosophers and statesmen dreamt about the possible constitutional scope of exceeding Europe's political division and fulfilling the unified/united Europe. Most conceptions outlined the practical realization at a supranational level, although in the last decades there has been a greater emphasis on the sub-national (regional, micro-regional) level or else the "multi-level" Europe. Considering its scientific importance there has been less mention of the importance of the local, regional networks, however, their functionality – in the form of sister town connections – has been experienced by many towns in Hungary.

In my thesis I intended to shed light on the fact that the sister town connections – if being able to overstep the mayors and the local authorities' protocol meetings – and it can be the pledge of their viability, take a prominent part in framing the "bottom up" Europe. The personal, civil relationships, the common interests and the solutions to collective problems may all lead to a continuity in the increasingly "multi-gearred" European integration.

In order to present the subject matter I selected the analysis of sister town connections related to the county town, Zalaegerszeg. My research questions were as follows: to what extent the sister town connection of Zalaegerszeg has changed in terms of geographical and content orientation, what elements of networking, independent from any political orientation, have been used, how the intensity fluctuation of the connections can be explained.

The conclusion of my research is that the citizens, the civil organisations and the local authority of Zalaegerszeg, whose number of sister towns – fourteen – is greater than the Hungarian average, build their sister town connections in a conscious way, meanwhile integrating them functionally and successfully at a local level into the network of international connections.

1. Bevezetés

1.1. Az egységesülő Európa

Az európai történelemben régóta találkozunk a „felülről” induló, politikai-közigazgatási egységesítő törekvésekkel (Nagy Sándor, a Római Birodalom, Nagy Károly, Napóleon, Hitler), hosszú távon azonban ezek mindegyike kudarcba fulladt. A kudarc okát két tényezőre vezetik vissza a kutatók. Egyrészt Európa mozaikossága, földrajzi tagoltsága, geológiai adottságai gátolták a tartós egybeszerveződést, másrészt az erőszaknak nem volt időbeli határa, azaz az atombomba felfedezéséig a „hódítók” nem voltak birtokában olyan tömegpusztító fegyvernek, amellyel hosszú távon uralmuk alatt tudták volna tartani a legigázott népeket. A legfontosabb tanulság, hogy ezek a kezdeményezések soha nem „alulról” indultak ki, hanem mindig „felülről”, a politikai elit (valamely uralkodó) részéről, s bennük nem az egységesülés, hanem az egységesítés dominált. Sikert csak az önkéntes kooperációk értek el, mint például a svájci kantonok, illetve az Utrechti Unió (1579).

* Egyetemi hallgató, Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar.

A viszonylag kisszámú sikeres kezdeményezéssel szemben rendkívül gazdag a napvilágot látott Európa-koncepciók száma.¹ Az európai egység gondolat tárgykörében 1305 és 1945 között 182 koncepció látott napvilágot.² A XIV-től a XVII. századig egyértelműen az egykori Római Birodalom volt a modell amelynek keretében a belső béke és hatékony védelem megteremtését, a keresztény értékek felkarolását elképzelték. Mindezt a nemzeti monarchiák szuverenitásának korlátozásával vélték megvalósíthatónak.³

Az első szupranacionális, nemzetek feletti intézményt is tartalmazó elképzelés Pierre Dubois, francia diplomata nevéhez fűződik a XIV. század elején. Sully, IV. Henrik francia király minisztere a XVII. század elején az igazságos egyensúlyi állapot, az európai béke megteremtése érdekében készítette el „nagy tervét”. „A béke fenntartását úgy kívánta elérni, hogy a hatalmak egymás érdekeit figyelembe véve megegyeztek volna Európa felosztásában. A később felmerült vitákat egy általuk létrehozott Főtanácsban tárgyalások útján rendezték volna. Ez a terv sugallja először az európai államok (s nem a keresztény népek) konföderációjának gondolatát.”⁴

Az egységes Európa törekvéseinél a filozófusok és gondolkodók alapvetően arra keresték a választ, hogy milyen módon lehet egy nagy politikai egység keretében kibékíteni egymással a partikularizmust, az etnikai és vallási sokszínűséget, és ezeknek köszönhetően sikeresen elkerülni a háborúkat. A konfliktusok erőszakos rendezése helyett előtérbe kell helyezni a békés úton történő, tárgyalásos megoldásokat, és így megteremteni a kultúra és civilizáció azonosságán alapuló európai egységet. A háború elkerülése és az örök egyetemes béke megteremtése az egységes Európa koncepciónak olyan vezérmotívuma, amely a kezdetektől alapvetően meghatározza az Európáról való gondolkodást. „Az európai egységeszme felnőttkora – mint láthattuk – egyidős a modern korról. A 16. századtól kitágul a világ, földrészünk, miközben „felfedezi” önmagát és – öntudatra ébred – elkezd meghódítani a világot. S Európa jelentős gondolkodóinak munkásságában mind gyakrabban bukkan fel és nyer egyre nagyobb teret földrészünk egysége megteremtésének az eszméje. E gondolatot legerőteljesebben motiváló tényező a békevág, a pacifizmus, amely mindmáig meghatározó politikai eleme az integrációs folyamatnak.”⁵

A felvilágosodás korában, a XVII. század végén, a XVIII. század elején minden korábinál nagyobb mértékben erősödött fel az európaiakban a békevág. Olyan együttműködésre vágytak, amely örökre garantálná az itt lakók számára a békét. 1713-ban dolgozta ki Örök béke-tervezetét Saint Pierre abbé, aki öt pontban foglalta össze tervezetét (létre kell hozni egy örök érvényű szerződést (Európai Szövetség), amely garantálja a status quo-t, szükséges a tagok anyagi hozzájárulása, a tárgyalásos konfliktusmegoldás a háborúk elkerülése miatt, a közös védelem, egy Európai Szövetségi Tanács létrehozása Utrechtben). „A kor jelentős gondolkodói (Voltaire, Leibniz stb.) kétkedéssel, pontosabban gúnyolódva fogadták a tervezetet. Tulajdonképpen sikerét, ismertségét ennek is köszönhetette. Eredetiségét, gondolatainak fontosságát majd csak századunkban kezdik értékelni, amikor megszületnek a béke megőrzésére létrehozott nemzetközi szervezetek (Nemzetek Szövetsége, ENSZ, Hágai Bíróság) illetve az európai integrációnak a szupranacionalitás egyes elemeit is magában foglaló intézményei, szervezetei (Montánunió, Közös Piac). Ennek az institutionális európaiságnak a szellemi hátterét azok a gondolkodók adták, akik Európa másságát, sokszínűségét fogalmazták meg.”⁶

A XIX. századtól 1945-ig tovább hódítottak az egységes/egyesült Európáról szóló koncepciók, igaz, már nem a Római Birodalom, hanem a polgári demokrácia intézményi keretei közé helyezve, s új szemlélettel, új fogalmi kerettel, a polgári demokrácia játékszabályainak nemzetközi mértékben való betartásától remélve a nemzetállamok közötti konfliktusok megoldását (Saint Simon, Mazzini). 1849-ben Párizsban Victor Hugo egyenesen egy Európai Egyesült Államok megteremtése mellett száll síkra.

A politikai unióra vonatkozó elképzelések azonban nem vezettek sikerre Európában. Az egyre erősebbé váló nemzetállami nacionalizmusokkal szemben vereséget szenvedett a föderális Európa, s a Népszövetség törekvései is kudarcot vallottak. (A sikertelenségben szerepe volt annak is, hogy az egyesült Európa-koncepciók megfogalmazói nem tartoztak az első számú politikai döntéshozók közé.) Csupán néhány kisebb jelentőségű kooperáció jött létre, az is csak regionális gazdasági jelleggel (például az 1930-as oslói megállapodás).

Az I. világháború addig nem látott pusztításai azonban sokkolták az európaiakat. Ez erősítette a békevágyat, az összefogás gondolatát, „s a sovinizmusba torkolló nacionalizmus bírálatait.”⁷ Ennek szellemében látott napvilágot 1923-ban Richard Coudenhove-Kalergi Páneurópa koncepciója. Az általa elképzelt Páneurópában a legfontosabb összekötő kapocs a hasonló életstílus és erkölcs, a kulturális értékek (keresztény vallás, hellenisztikus értékek), illetve a pacifizmus képezte volna. Az együttműködés alapjának a francia–német megbékélést tartotta, a legfontosabb célt pedig Európa békéjének és gazdasági fejlődésének biztosításában látta.⁸ Calergi nagy hangsúlyt helyezett a fiatalokra, akik túlléphetnek a nacionalista eszméken, megvalósítva az európai egységet.⁹ A döntési helyzetben lévő politikusok közül azonban csak Aristide Briand állt a koncepció mellé.

A II. világháború alatt az egyesült Európa eszméje az ellenállási mozgalmakban élt tovább, s ezt fogalmazta meg 1941-ben Altiero Spinelli a Ventotene-i Manifesto című művében.¹⁰ A II. világháborút követően az európai remények és a valóság élesen elváltak egymástól. A jövő Európájának forgatókönyvét nem Európában, hanem Moszkvában és Washingtonban írták, s a hangsúly egyre kevésbé az egységes, sokkal inkább a politikai tömbökre osztott Európára helyeződött át.

A Marshall-segély gazdaságilag talpra állította Nyugat-Európát, stabilizálta a meggyengült polgári demokráciákat. A Szovjetunió politikai befolyása alá kerülő közép-kelet-európai országok is elindulnak a keleti típusú politikai és gazdasági integráció útján. Európa két „felének” politikai fejlődése hosszú időre elvált egymástól, s a határok „átjárhatatlanná váltak” Kelet és Nyugat között. Az egységes Európa megteremtésének gondolata évtizedekre lekerült a napirendről, helyette a regionális integrációk (gazdaságitól a katonaiig) kiépítése zajlott.

Nyugat-Európa gazdasági integrációja a Közös, majd Egységes Piac keretében sikeresen haladt előre, s 1993-tól a Maastrichti Szerződés elfogadásával már testet öltött a politikai unió is.

„A közös Európa nem egy nap alatt és nem is összeütközések nélkül jön majd létre. Semmilyen tartós dolog nem valósul meg könnyedén... De a kialakulása már megindult... az intézményeken túl, összhangban, a népekben mélyen élő törekvésekkel: az európai gondolat, a közösségi szolidaritás szelleme már gyökeret eresztett.”¹¹ – írta emlékirataiban Robert Schumann. Mi sem bizonyítja ezt ékeesebben, mint az európai integráció folyamatának felgyorsulásai és lelassulásai, a Lisszaboni Reformszerződés elfogadása körüli „vergődés”, avagy az Unió további bővítéséről vallott, helyenként élesen konfrontálódó tagállami vélemények.

Az Európai Unió és tagállamainak vezetői számára a hetvenes évek közepétől vált egyértelművé, hogy immár nemcsak a Trösztök Európájáról, hanem a Polgárok Európájáról is beszélniük kell, amikor az egyesült Európáról beszélnek. Elsőként Leo Tindemans belga miniszterelnök hívta fel a figyelmet arra, hogy a Polgárok Európája alatt az Európai Közösség és a tagállamok polgárai közötti távolság csökkentését, az intézményrendszer működésének hatékonyabbá és átláthatóbbá tételét, s a vertikális partnerség elvének erősítését kell érteni.¹²

Az 1984. évi Fontainebleau-i tanácskozást követően felállított Adonnino Bizottság már arról beszélt, hogy a sikeres európai integrációhoz elengedhetetlen a tagországok polgárai

közötti szolidaritás, a kölcsönös megértés és az együttműködés. 1989-től az Európai Bizottság pénzügyi támogatást is nyújtott, a Nyugat-Európát akkorra már sűrűn behálózó testvérvárosi kapcsolatok erősítését szolgáló pályázatokhoz, melyek résztvevői között a közép-kelet-európai rendszerváltás után egyre nagyobb számban jelentek meg az egykori „vasfüggöny” mögé zárt országok települései is.

2. A testvér-települési mozgalom

Tanulmányomban Zalaegerszeg és testvérvárosainak partnerkapcsolatait kívánom bemutatni, elemezni, mint a lokális szinten megvalósuló nemzetközi kapcsolatait fokozatosan kiépítő, „hálózatosodó” Európai Unió egyik követésre méltó példáját.

Tapasztalati tény – s kutatásaimban is ez volt a leginkább inspiráló elem –, hogy az elmúlt évtizedekben a testvér-települési mozgalom különösen fontossá vált a transznacionális együttműködésekben. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy ezek a kapcsolatok életképesnek és kölcsönösen előnyösnek bizonyultak. Képesek voltak átlépni a határokat, ismételten összefogva, felkarolva a történelem és a „nagypolitika” által szétszakított közösségeket.

Rendkívül fontos a testvér-települési mozgalom közösségépítő és közösségformáló szerepe is, hiszen ezen együttműködések többsége alulról kezdeményezett, civil szerveződés, és csak kisebb hányaduk indult ki önkormányzati stratégiákból és formalizált kapcsolatokból.

Nagy jelentőséggel bír, hogy az Európai Unió tagállamainak és szervezeteinek vezetői is felismerték, hogy egységes Európát építeni, és valódi Európai Unióról beszélni csakis együttműködve, egymást segítve lehetséges. Elengedhetetlen a tagállamok, az uniós szervezetek, a civil szervezetek, a vállalkozások, az intézmények, de legfőképpen a polgárok együttműködése. Ennek során közös projekteket dolgoznak ki, tanulnak egymástól, új gyakorlatokat teremtenek és hosszú távú, gyümölcsöző kapcsolatokat alakítanak ki, melyek fokozatosan állnak össze Európa egészét átfogó hálózatokká.

A testvérvárosi kapcsolatokról szólva valamennyi hivatalos dokumentum elsődleges célként azt hangsúlyozza, hogy ezek a kapcsolatok nem pusztán cserekapcsolatok, hanem ezen túlmenően segítik az európai polgárok közötti megértést, erősítik az egymás iránti szolidaritást, segítőkészséget, új lehetőségeket teremtenek a fiataloknak, de talán ami még ennél is fontosabb, hogy közelebb hozzák egymáshoz a különböző kultúrákat.

Az egymás iránti szolidaritás és mások másságának elfogadása elengedhetetlen akkor, amikor multikulturalizmusról beszélünk Európában, de igaz ez a világ bármely szegletére is. Ehhez már nem elégségesek a szépen hangzó nyilatkozatok, ezért már tenni is kell, nekünk – Európa polgárainak. Mindezen célok és feladatok „begyakorlásának” kiváló terepét jelentik a testvér-települési mozgalom révén formálódó és gazdagodó, határokon átvívelő kapcsolatok.

Egyik fontos célom, hogy eloszlassam azt a téves felfogást, mely szerint ezek a kapcsolatok csupán az önkormányzati vezetők és polgármesterek protokolláris találkozóira és utazgatásaira korlátozódnak.

A kelet-közép-európai rendszerváltás, majd az uniós csatlakozás – köztük Magyarország uniós tagsága – látványosan megnövelte a testvér-települési együttműködések számát, tovább bővítve ezek cselekvési területeit.

Kutatásaim eredményei egyértelműen bizonyítják, hogy egy-egy új kapcsolat előnyökkel jár a résztvevők számára, hiszen a közös pályázatok, kooperációk, új tervek, valamint az eltérő kultúrák beható megismerése, egymás segítése nemcsak a sokszínű Európát teszi működőképesebbé, nemcsak a települések életét lendíti fel, de maguknak a polgároknak az életét is megkönnyítheti, s ha nem is ölt testet új munkahelyekben, olyan szelle-

mi többletet ad, amelynek révén gazdagabbá válik világunk – bármennyire is patetikusan hangzik ez – másként viszonyulunk nemcsak a másik emberhez, de saját céljainkhoz is.

A testvérvárosi hálózatok gazdagítják a résztvevő önkormányzatokat is. A közös munka során hasznos ismeretre tesznek szert, ami újabb lendületet adhat a további együttműködésnek, és végső soron magának az integrációnak. S a lehetőségek tárháza még közel sincs kimerítve.

Ezt a lehetőséget Zalaegerszeg megyei jogú városnak vezetősége is felismerte, ezért tudatosan törekszik arra, hogy a már létező – többségében alulról szerveződött és szerveződő – partnertelepülési kapcsolatoknak a lehető legtöbb segítséget biztosítsa.

Mindig szem előtt kell tartanunk, hogy ezeket az együttműködéseket soha nem a mulandó jelennek, hanem mindig a jövőnkét megalapozó holnapnak építjük. Számomra Sebe István, a Veszprém megyei Magyarpolány község polgármestere fogalmazta meg a legszemléletesebben a testvér-települési mozgalom lényegét: „S jó tudni, hogyha bajban vagyunk, fordulhatunk hozzájuk, mert ez egy igazi barátság. Most nem vagyunk bajban. Most nem kérünk, de tanulunk tőlük.”¹³

2.1. Zalaegerszeg és a testvérvárosi mozgalom

Az 1990-es évek második felétől Zalaegerszeg önkormányzata, a város vezetése egyre nagyobb hangsúlyt fektetett a nemzetközi kapcsolatok erősítésére. A városvezetés aktívan ápolja a meglévő testvérvárosi kapcsolatait, de – ezen túlmenően – felkarol bármely határon átívelő baráti, kulturális, ifjúsági, sport, vagy gazdasági jellegű kezdeményezést is, amely a város lakói számára hasznos lehet.

Jelenleg Zalaegerszeg 14 testvérvárossal rendelkezik. A nagy szám azzal magyarázható, hogy a város számos kapcsolatot örökölt a rendszerváltás előttről, s ezekkel a városokkal sem kívánta az együttműködést megszakítani.

Zalaegerszeg testvérvárosi kapcsolatait kronológiailag két csoportba sorolhatjuk: megkülönböztetünk rendszerváltozás előtti és rendszerváltás utáni partnerségi kapcsolatokat.

Rendszerváltás előtti kapcsolatok:

- Lendva (Szlovénia) 1964.
- Gorizia (Olaszország) 1970.
- Herszon (Ukrajna) 1970.
- Varazd (Horvátország) 1970.
- Varkaus (Finnország) 1977.
- Dobrics (Bulgária) 1980/90.
- Klagenfurt (Ausztria) 1986.

1990. után létesült kapcsolatok:

- Kusel (Németország) 1990.
- Beregszász (Ukrajna) 1990.
- Szurgut (Oroszország) 1995.
- Marosvásárhely (Románia) 1996.
- Marl (Németország) 1999.
- Zenica (Bosznia Hercegovina) 1999.
- Krosno (Lengyelország) 2000.

A felsoroltakon túl Zalaegerszeg rendszeres kapcsolatot tart fenn Ausztriában a grazi Europazentrummal, a bécsiújhegyi székhelyű Corvinus-Körrel és a Szlovákiában található Marcelházával.¹⁴

2.2. A kapcsolatépítés üteme, sajátosságai

Zalaegerszeg partneri kapcsolatainak kialakulásában két nagy hullámot különböztetünk meg:

1. A rendszerváltás előtti visszanyúló kapcsolatok: Lendva, Gorizia, Herszon, Varazd, Varkaus, Klagenfurt, Dobrics.
2. A rendszerváltás után, döntően a '90-es évek közepétől kiépülő kapcsolatok: Kusel, Szurgut, Marosvásárhely, Marl, Zenica, Krosno, Beregszász.

A rendszerváltás előtti időszak testvérkapcsolatainak döntő része a volt szocialista országok (Szovjetunió, Jugoszlávia, Bulgária) felé irányult. A kiválasztásnál, illetve a kiválasztódásnál fontos szempontot és motiváló tényezőt jelentett a „testvériség” ideológiai azonossága mellett a földrajzi közelség, valamint a közös történelmi múlt, az Osztrák–Magyar Monarchia egykori politikai-közigazgatási kerete.

Más városokhoz hasonlóan Zalaegerszeg esetében is megfigyelhető a „Nyugatra” történő nyitás (finnek), a hagyományos finn-magyar kapcsolat (Varkaus), és a közeli, egykor ugyancsak az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó olasz Gorizia, valamint az osztrák Klagenfurttal létrehozott együttműködés formájában. A partnerségnél az is szerepet játszott, hogy ezek a városok viszonylag szűk sugarú körben helyezkednek el.

Ezekben a kapcsolatokban mind az alulról, mind pedig a felülről (tanácsi vezetés) kezdeményezett partnerkeresés példáival találkozhatunk. Az alulról építkezésre példa a Zalaegerszeg és Lendva közötti kapcsolat, amely a sport területén bontakoztak ki, mintegy 35–40 éve. Hasonlóan alulról kezdeményezett kapcsolatnak tekinthető az olaszországi Goriziával fennálló partnerség, melynek kiindulópontja és máig meghatározó eleme a diákok közti cserekapcsolat. A felülről kezdeményezett kapcsolatok kategóriájába sorolható Zalaegerszeg és Herszon, Zalaegerszeg és Dobrics, Zalaegerszeg és Varkaus, valamint Zalaegerszeg és Klagenfurt kapcsolata.

A partnervárosi együttműködések második nagy hulláma a rendszerváltozás után, még pontosabban a '90-es évek közepétől indult el és vezetett hihetetlen gyorsasággal eredményre, köszönhetően a városvezetés tudatos kulturális külpolitikájának. Ez annyit jelent, hogy Zalaegerszeg város vezetése felismerte, hogy szükséges bizonyos alapelvek lefektetése és betartása a sikeres partneri kapcsolatok kialakításához. Ennek értelmében a Polgármesteri Hivatal dokumentuma¹⁵ külön hangsúlyt fektet a magyarlakta településekkel történő minél intenzívebb kapcsolatok ápolására, az ifjúsági kapcsolatok lehető legnagyobb mértékben való támogatására, a kelet-európai városok felé való orientációra, illetve mindenekelőtt a kapcsolatok kialakításához szükséges megfelelő felkészülésre és tájékozódásra. A város vezetősége meghatározó elemnek tekinti a megfelelő PR-tevékenységet, vagyis a televíziók, rádiók és az írott sajtó időben való tájékoztatását az eseményekről, az együttműködési kapcsolatok kialakítását az ifjúsági szervezetekkel, sportegyesületekkel, egyházakkal, a civil szférával, illetve a különböző szakterületekkel (tűzoltóság, rendőrség, Vám- és Pénzügyőr-ség) és nem utolsósorban a hosszútávon gyümölcsöző projektek kidolgozását.

Ennek eredményeként a partnertelepülések között megjelentek a határon túli, magyar lakta városok (Marosvásárhely, Zenica, Beregszász). Erősödött a kapcsolatépítés a német nyelvterület irányában (Kusel, Marl), s megjelent – akárcsak a többi magyar város esetében is – a lengyel–magyar történelmi barátság partnerkapcsolattá szervezése (Krosno).

Az oroszországi Szurgut csak látszólag „lóg ki” a sorból, mivel éppen hogy a '70-es évek nyelvi rokonságra építő együttműködését (Varkaus) viszi tovább.

Egyértelműen megállapítható tehát, hogy akárcsak a többi magyar város, úgy Zalaegerszeg esetében is a rendszerváltás előtt a „keleti blokk” irányába szövődtek a nemzetközi kapcsolatok (Lendva, Herszon, Varazd, Dobrics). Ezen kapcsolataink nagy része ma is élő, bár aktivitásuk nem mondható túl intenzívnek, nem ritkán csak a megszokás tartja fenn. Ez

alól leginkább Varkaus és Klagenfurt jelent kivételt, de a herszoni kapcsolatok is fellendülően vannak.

A rendszerváltást követően már erőteljesebben nyitott a városvezetés „Nyugat” felé (Kusel, Marl), bár még mindig a keleti irányú kapcsolatok képezték a többséget. (Marosvásárhely, Szurgut, Zenica, Krosno, Beregszász).

A 14 meglévő kapcsolatból 12 határmenti, illetve a közelben elhelyezkedő ország települése. A két kivételt Finnország – Varkaus – és Oroszország – Szurgut – jelenti. Sajátos Beregszász esete, ahol a kapcsolatok már a kilencvenes években kialakultak, de hivatalos szintre csak 2007-ben jutottak el, s ugyancsak friss együttműködésnek tekinthető Varazd is, ahol a hetvenes években kialakult együttműködést csak 2006-ban pecsételték meg hivatalos formában.

A kapcsolatokat a rendszerváltás előtt a városi tanácsok kezdeményezték, de ezek többnyire már korábbi, létező együttműködéseket tettek hivatalossá, s ahol eredetileg is létezett a civil világ együttműködése, az 1990 után is tovább élte a partnerséget. A rendszerváltás utáni testvérvárosi kapcsolatok kezdeményezője is az önkormányzat maradt – többnyire. Alapvető különbség azonban, hogy itt már nem volt szükség, az „ideologikus” megerősítésre. Kezdeményezővé válhattak civil szervezetek (baráti kör – Kusel), a gazdasági élet szereplői (Krosno), vagy maguk az „egyszerű” városlakók (Marl). Új vonás, amikor a már létező mezoszint (Zenica-Doboj Kanton – Zala megye) alá, szerveződik a lokális kapcsolat.

1. táblázat. Zalaegerszeg és testvérvárosai

Table 1. Zalaegerszeg and its sister cities

Zalaegerszeg testvérvárosai	Testvérvárosi kapcsolatok kialakulásának ideje	Hivatalos megállapodás aláírása
Lendva	1964.	2006.
Gorizia	1970-es évek vége	1989.
Herszon	1970-es évek	2005.
Varazd	1970-es évek	2006.
Varkaus	1977.	1977. június 16.
Dobrics	1980-as évek vége	1990.
Klagenfurt	1986.	1986.
Kusel	1990-es évek eleje	1997.
Beregszász	1990-es évek	2007. május 11.
Szurgut	1995.	1999. május 13.
Marosvásárhely	1996.	1996. október 22.
Marl	1999.	1999.
Zenica	1999.	1999.
Krosno	2000.	2000. május

Forrás: Saját szerkesztés

2.3. Az együttműködés területei

A kapcsolatépítés az egymást partnerül választó a kulturális, oktatási, szakmai stb. együttműködéseken túl többnyire a közös történelemből (Osztrák-Magyar Monarchia), hagyományokból ered és oda is tér vissza. Ebből a nézőpontból különösen jelentősek a határon túli magyar településekkel ápoltnak partnerkapcsolatok, melyek révén nemcsak a közös múlt él tovább, de a közös európai jövő is építhető általa.

2. táblázat. Zalaegerszeg és testvérvárosainak együttműködési területei

Table 2. Areas of cooperation of Zalaegerszeg and its sister cities

	Kultúra	Hagyomány	Oktatás	Ifjúság	Sport	Gazdasági tapasztalatcsere	Történelem
Varkaus	X		X	X		X	
Kusel	X	X	X	X		X	
Klagenfurt	X		X	X		X	
Dobrics	X					X	
Marosvásárhely	X	X	X	X	X	X	X
Szurgut	X	X		X			X
Lendva					X		X
Mari	X			X			X
Gorizia	X		X	X			
Zenica				X		X	
Krosno	X					X	
Herszon	X					X	X
Varazd	X						
Beregszász	X	X				X	X

Forrás: Saját szerkesztés

Amint azt a fenti táblázat is mutatja, Zalaegerszeg és testvérvárosai között a legfontosabb összekötő kapcsot a *kultúra* területe képezi. Ennek keretében színházak, kórusok, bábszínházak, kamarazenekarok, vegyes kórusok, táncegyüttesek és egyéb társulatok fellépésének sokaságára került sor. Gyakorlatilag végtelen a palettája, és szinte valamennyi település esetében megtalálható. Ez az a terület, amely képes áthidalni a nyelvi korlátokat, ez a terület a kapcsolatok életre hívója, életben tartója, s talán minden terület közül ez a legstabilabb. Nagyon fontos, hogy a kultúra életünknek az a szegmense, amely legkönnyebben átlépi a határokat, s folytonosságával állandó együttműködési területet jelent a települések, s közvetlenül az állampolgárok között is.

Intenzitásukat tekintve az *oktatási programokhoz kapcsolódó ifjúsági csereprogramok* töltenek be nagyon fontos szerepet. Ezek meghatározók a diákok számára, hiszen napjainkban elengedhetetlen az idegen nyelvek ismerete és megfelelő használata a mindennapi életben. A nyelvek tanulása mellett nagyon jó tapasztalatszerzési lehetőség is egyúttal. A diákoknak új kulturális közegbe kell beilleszkedniük, melynek során új barátokat szerezhetnek, megismerve egy másik nép szokásait, értékeit. Mindezek a későbbiekben segítséget jelenthetnek a továbbtanulásnál, de a munkahelykeresésnél is. Természetesen az oktatási intézmények is megtalálják helyüket ebben az együttműködésben. Közös pályázatokat, projekteket készítenek, melyek eredményeit kölcsönösen hasznosítják, mindig újabb és újabb feleket bevonva.

Fontosnak tartom megemlíteni az oktatással nagyon szorosan összekapcsolódó *tudomány* szerepét is. Ez is olyan terület, amelyből nemcsak a konkrét együttműködésben résztvevők, hanem gyakorlatilag mindenki profitálhat, gondolok itt egy-egy jól kitalált projektre, eljárásra, vagy éppen egy közösen kiadott könyvre, tudományos folyóíratra, melyből sok új és hasznos információt meríthetünk. Fontos szerepet tölthet be a „tudás alapú társadalmak” kiépítésében, illetve az „élethosszig tartó tanulás” folyamatában.

Egyre fontosabb része az együttműködésnek a *szakmai tapasztalatcsere*, amelynek ke-

retében lehetőség nyílik a városok kamaráinak, vállalkozásainak, rendőrségeinek, vám- és pénzügyőrségeinek együttműködésére, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Ezek a kapcsolatok elsősorban hosszútávon válnak gyümölcsözővé és kifizetődővé a felek számára. Az együttműködési területek közül ez az, amelynek gazdasági számadatokkal alátámasztható eredményei is vannak, és maguk az állampolgárok is tapasztalják a változásokat; például egy-egy új munkahely, közös projekt, vagy közös beruházás, amely képes fellendíteni a térséget.

Természetesen nem elhanyagolható a *sport* szerepe sem, hiszen ez tudja a legtöbb embert megmozgatni, és nagyon nagy a közösségépítő szerepe. Sikerességéhez és kedvező megítéléséhez a média nagyfokú érdeklődése is segítséget ad, mivel a sportrendezvények nagyfokú publicitást kapnak már a megrendezés előtt is. A sport pozitívumaihoz tartozik, hogy korosztálytól függetlenül kiterjedhet mindenkre. Például: ifjúsági tornák, korosztályos versenyek vagy a közismert „öregfiúk” mérkőzései.

Fontos terület a *turizmus* is. Erre azért is kell hangsúlyt helyezni, mert valamennyi ország fontos bevételi forrását adja a turizmus és az idegenforgalom. Egy-egy jól megszervezett közös utazás, közös programok, közösségépítő tréningek, nyugdíjasoknak szervezett közös kirándulások, esetleg egy közös üdülőközpont felépítése mind-mind kiaknázandó források. Ugyanakkor arról sem szabad elfeledkezni, hogy ez az egyik – ha nem – a legprofitorientáltabb szektor, és ebből következően talán a legtöbb önerőt, és összességében a legtöbb anyagi hozzájárulást igényli a felek részéről.

Az előbbieken felsorolt és röviden elemzett területek mindegyike a valóban működő, életképes és gyümölcsöző kapcsolatok közé tartozik, melyek jegyében létrejön és egyre inkább terebélyesedik a testvér-települési kapcsolatrendszer, újraszövődnek a határok által erőszakosan szétszakított, történelmi, kulturális, esetenként családi kapcsolatok, s melyeknek köszönhetően Európa polgárai „alulról”, a maguk eszközeivel is sikeresen járulnak hozzá ahhoz, hogy az Európai Unió ne csak nevében, de ténylegesen is a „Polgárok Európájaként” létezzen és működjön.

3. Összegzés és kitekintés

Összességében azt mondhatjuk, hogy Zalaegerszegnek sok, sőt talán aránytalanul is sok testvér-települése van. Valószínűleg ezzel magyarázható, hogy mindig vannak olyan periódusok a város életében, amikor egyes kapcsolatok halványabban működnek. Hiszen ha belegondolunk, szinte képtelenség, hogy ennyi településsel azonos hőfokú kapcsolatot tartson fenn a város. Ám, amint a korábbiakban utaltam rá, a városvezetés törekszik valamennyi kapcsolatának megfelelő ápolására és továbblandítására, hiszen a városvezetés is felismerte, hogy partnerkapcsolataiban csak a feleken múlik, hogy mi lesz ezek jövőbeni sorsa.

Ezek a partnerkapcsolatok részben civil kezdeményezések, részben az önkormányzati vezetés tudatos kapcsolatépítésének köszönhetően jöttek létre. Öröndetes tény, hogy a „felülről” induló, hivatalos együttműködések túl tudtak lépni a protokolláris jellegre, s a különböző civil (kulturális, sport, oktatási, turizmus, szakmai tapasztalatcsere) kezdeményezések aktív támogatóivá váltak.

A kettő együtt – a „lent” és „fent” hajlandósága, sőt, erőfeszítései, mert ezek is szükségese a hétköznapiakban – tartják és tarthatják életben, illetve gazdagíthatják tovább a partnertelepülési együttműködések, válthatják valóra a hivatalos ceremónián elhangzó eskü fennkölt célkitűzéseit.

A testvér-települési mozgalom pályája felívelőben van, újabb és újabb példák igazolják

a programok, és kapcsolatok sikerességét. A települések és polgárok számára mindenképpen előnyöket és új ismereteket jelent, és nagyban hozzájárul a sikeres európai integrációhoz, a fokozatosan egységesülő Európa képéhez. Hiszen, ahogy Goethe is megfogalmazta: „Aki látott eleget, mind belátja lassan: Napkelet és Napnyugat elválaszthatatlan.”¹⁶

Véleményemet annak tudatában is fenntartom, hogy a tanulmány elkészítése után számos olyan – az integráció „többsebességessé” válására utaló – esemény történt, amely leküzdése a korábbinál nagyobb erőfeszítést követel az Unió politikai elitjétől és polgáraitól egyaránt.

JEGYZETEK

1. Lásd erről részletesen: Szénási Éva (szerk.): Elméletek az európai egységről I–II. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2004.
2. Dr. Gergő Zsuzsanna: Az európai integráció története. Előadás: 2008. szeptember 16. Pannon Egyetem, Veszprém.
3. Derek W. Urvin: A közös Európa, az integráció 1945-től napjainkig. Budapest: Corvina, 1998., 9–10. old.
4. J. Nagy László: Az európai integráció politikai története. Szeged: Gradus ad Parnassum Könyvkiadó, 1999., 11. old.
5. Nagy László–Szénási Éva: Az európai integráció szellemi-politikai története és intézményei. In: Gergő Zsuzsanna, Szilágy István (szerk.): Gazdasági – szociális kohézió és strukturális politika az Európai Unióban. Veszprém: Veszprémi Egyetem Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék, 2002., 23. old.
6. J. Nagy László: Az európai integráció politikai története. Szeged: Gradus ad Parnassum Könyvkiadó, 1999., 12. old.
7. Gergő Zsuzsanna, Szilágy István (szerk.): Gazdasági – szociális kohézió és strukturális politika az Európai Unióban. Veszprém: Veszprémi Egyetem Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék, 2002., 21. old.
8. Lásd: Coudenhov-Calergi, Richard: Pan-Europe. Paris, PUF 1988., 27–34. old.
9. Németh István: Európa-tervek 1300–1945. Budapest: ELTE Eötvös, 2001., 200–201. old.
10. Lásd: Preda, Daniela (1992.): From a Defence Community to a Political Community: The Role of De Gasperi and Spinelli. In: Bosco, Andrea (ed.): The Federal Idea The History of Federalism since 1945. Vol. II. Lothian Foundation Press, London, New York, pp. 189–205. old.
11. Robert Schumann: Európáért. Budapest: Pannonia könyvek. 1991., 26. old.
12. Gergő Zsuzsanna: A polgárok Európája és az „Aranycsillagos” városok. In: Beszteri Béla (szerk.): Európaiság és magyarság. II. kötet. Komárom: MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2003., 400. old.
13. Gergő Zsuzsanna: Testvérvárosok-partnervárosok. In: Terület- és Vidékfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon. II. kötet. Európai Füzetek 3. Veszprémi Egyetem Európai Tanulmányok Központja, Veszprém: Tallér Kiadó, 1999., 83. old.
14. Molnár Veronika: Tájékoztató Zalaegerszeg Megyei Jogú Város nemzetközi kapcsolatait érintő 2005-évi eseményekről. Zalaegerszeg, 2005., 1. old.
15. Molnár Veronika: Zalaegerszeg nemzetközi kapcsolatai. Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Közgyűlése, 2004., 3. old.
16. Gergő Zsuzsanna: A polgárok Európája és az „Aranycsillagos” városok. In: Beszteri Béla (szerk.): Európaiság és magyarság. II. kötet. Komárom: MTA Veszprémi Területi Bizottság, 2003., 399. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Coudenhov-Calergi, Richard (1988): Pan-Europe. PUF. Paris.
- Gergő Zsuzsanna (1999): Testvérvárosok-partnervárosok. In: Terület- és Vidékfejlesztés az Európai Unióban és Magyarországon. II. kötet. Európai Füzetek 3. Veszprémi Egyetem Európai Tanulmányok Központja. Tallér Kiadó. Veszprém.
- Gergő Zsuzsanna (2003): A polgárok Európája és az „Aranycsillagos” városok. In: Beszteri Béla (szerk.): Európaiság és magyarság. II. kötet. MTA Veszprémi Területi Bizottság. Komárom.
- Gergő Zsuzsanna, Szilágy István szerk. (2002): Gazdasági – szociális kohézió és strukturális politika az Európai Unióban. Veszprémi Egyetem Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék. Veszprém.
- J. Nagy László (1999): Az európai integráció politikai története. Gradus ad Parnassum Könyvkiadó. Szeged.
- J. Nagy László-Szénási Éva (2002): Az európai integráció szellemi-politikai története és intézményei. In: Gergő Zsuzsanna, Szilágy István (szerk.): Gazdasági – szociális kohézió és strukturális politika az Európai Unióban. Veszprémi Egyetem Társadalomtudományok és Európai Tanulmányok Tanszék. Veszprém.
- Molnár Veronika (2005): Tájékoztató Zalaegerszeg Megyei Jogú Város nemzetközi kapcsolatait érintő 2005-évi eseményekről. Zalaegerszeg.
- Molnár Veronika (2004): Zalaegerszeg nemzetközi kapcsolatai. Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Közgyűlése. Zalaegerszeg.
- Németh István (2001): Európa-tervek 1300–1945. Eötvös Kiadó. Budapest.
- Preda, Daniela (1992.): From a Defence Community to a Political Community: The Role of De Gasperi and Spinelli. In: Bosco, Andrea (ed.): The Federal Idea The History of Federalism since 1945. Vol. II. Lothian Foundation Press. London–New York.
- Robert Schumann (1991): Európáért. Pannonia könyvek. Budapest.
- Szénási Éva szerk. (2004): Elméletek az európai egységről I–II. L'Harmattan Kiadó. Budapest.
- D. W. Urvin (1998): A közös Európa, az integráció 1945-től napjainkig. Corvina. Budapest.